

Phát triển năng lực vận dụng kiến thức, kỹ năng cho học sinh thông qua dạy học theo dự án trong môn Tự nhiên và Xã hội lớp 2

Lê Thị Xuân Thường*

*HVCH khóa 30, Trường ĐHSPT, Đại học Huế

Trường Tiểu học Lê Lợi, thành phố Huế, tỉnh Thừa Thiên Huế

Received: 6/12/2023; Accepted: 15/12/2023; Published: 22/12/2023

Abstract: To develop the ability to apply knowledge and skills learned for students through project-based teaching in Nature and Society for grade 2, we have identified principles for selecting content to building learning projects, principles of developing the ability to apply knowledge and skills learned through project-based teaching, principles of designing lesson plans according to project-based teaching. The project-based teaching to develop the ability to apply knowledge and skills learned in teaching Nature and Society for 2nd graders are implemented with the following steps: (1) Choose a topic and determine the project purpose, (2) Develop outline and implementation plan; (3) Implement project; (4) Evaluate project. The results of pedagogical experiments confirm the effectiveness of developing the ability to apply learned knowledge and skills for 2nd graders in studying Nature and Society through project-based teaching according to the proposed process. export.

Keywords: Ability to apply knowledge, skills, development, teaching, Nature and Society, projects.

1. Đặt vấn đề

Hiện nay, sự quan tâm đặt ra cho việc phát triển năng lực (PTNL) vận dụng kiến thức (VDKT), kỹ năng đã học (KNĐH) cho học sinh (HS) nói chung và trong dạy học môn Tự nhiên và Xã hội (TN&XH) ở lớp 2 nói riêng ngày càng gia tăng. Có nhiều phương pháp và biện pháp dạy học khác nhau nhằm phát triển năng lực (PTNL) VDKT, KNĐH cho HS lớp 2, trong đó, dạy học theo dự án (DHTDA) được xem là một phương pháp dạy học có hiệu quả. Vì vậy, chúng tôi nghiên cứu về việc vận dụng DHTDA để PTNL VDKT, KNĐH trong dạy học môn TN&XH ở lớp 2, góp phần đáp ứng yêu cầu của chương trình mới.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Nguyên tắc PTNL VDKT, KNĐH cho HS thông qua DHTDA trong môn TN&XH lớp 2

2.1.1. Nguyên tắc lựa chọn nội dung để xây dựng dự án (DA) học tập

Quá trình lựa chọn nội dung để xây dựng các DA học tập yêu cầu tuân thủ các nguyên tắc sau đây:

- Đảm bảo sự kết nối, tương thích với nội dung kiến thức và mục tiêu chương trình TN&XH, cũng như mối liên hệ liên môn. Các DA cần phản ánh và thể hiện những khía cạnh cơ bản của môn học TN&XH nhằm truyền đạt kiến thức và kỹ năng quan trọng mà HS cần nắm vững, phát triển cho HS các năng lực, đặc biệt là NL VDKTKNĐH.

- Đảm bảo sự phù hợp với đối tượng HS và do

chính HS thực hiện. Các DA chú trọng vào sự tự lực và phát triển tư duy của HS, đồng thời thể hiện quan điểm giáo dục lấy HS làm trung tâm. Giáo viên (GV) đóng vai trò tư vấn, hỗ trợ, theo dõi tiến độ và đưa ra hướng dẫn cần thiết để đảm bảo rằng quá trình học tập diễn ra hiệu quả.

- Đảm bảo liên hệ thực tiễn địa phương và linh hoạt theo điều kiện thực tế. DHTDA cần phản ánh và lấy cảm hứng từ môi trường xã hội, văn hóa, và kinh tế của địa phương, liên quan mật thiết đến cuộc sống hàng ngày của HS. Điều này giúp HS thấy rằng kiến thức mà các em học có ứng dụng trong thực tế và cuộc sống hàng ngày.

- Đảm bảo giáo dục HS về giá trị sống và kỹ năng sống cần thiết trong cuộc sống hàng ngày. Các DA học tập nên thúc đẩy hành vi và thái độ tích cực, giúp HS hiểu và thực hành các giá trị sống quan trọng như tôn trọng, đoàn kết, trách nhiệm, sẵn sàng hỗ trợ người khác và thấu hiểu cộng đồng xung quanh.

2.1.2. Các nguyên tắc phát triển năng lực VDKT, KNĐH thông qua DHTDA

Chúng tôi nghiên cứu về các nguyên tắc quan trọng để phát triển năng lực vận dụng kiến thức, kỹ năng đã học thông qua DHTDA. Cụ thể:

- Bám sát cấu trúc của NL VDKT, KNĐH: Để PTNL VDKT, KNĐH, cần hiểu rõ cấu trúc và thành tố cơ bản của NLVDKT, KNĐH. HS cần rèn luyện từng thành tố này để xây dựng một nền tảng vững

chắc cho khả năng áp dụng kiến thức và kỹ năng đã học vào thực tiễn.

- Mục tiêu kép: PTNLVDKT, KNĐH không chỉ là mục tiêu riêng biệt, mà cần gắn liền với mục tiêu chất lượng kiến thức môn học. DHTDA phải thúc đẩy cả khả năng áp dụng và nâng cao hiểu biết về môn học.

- Cấp độ khác nhau: Rèn luyện NLVDKT, KNĐH cần đi qua nhiều cấp độ khác nhau. Quá trình này phải thể hiện ở mức độ tự lực của HS, nghĩa là từng bước, HS cần đảm nhiệm vai trò nhiều hơn và sự hướng dẫn của GV sẽ giảm dần.

- Quá trình ĐG và tự ĐG: GV cần thường xuyên đánh giá mức độ đạt được của HS để hiểu rõ hơn về sự phát triển của HS và điều chỉnh phương pháp giảng dạy phù hợp. HS cũng cần được khuyến khích đánh giá lẫn nhau, tự đánh giá và tự điều chỉnh để PTNLVDKT, KNĐH.

2.1.3. Nguyên tắc thiết kế kế hoạch bài dạy theo dạy học DA

- Luôn bám sát vào mục tiêu dạy học: Khi xây dựng kế hoạch dạy học theo phương pháp dạy học DA, GV cần luôn căn cứ vào mục tiêu dạy học. Điều này bao gồm việc xác định kiến thức cốt lõi mà HS cần nắm vững, kỹ năng cần phát triển và củng cố, cũng như thái độ cần hình thành cho HS qua DA.

- Tập trung vào người học, tạo cơ hội cho HS hoạt động hợp tác: Phương pháp DHTDA đặt HS vào vị trí trung tâm, và GV đóng vai trò là người hướng dẫn, người tư vấn. GV tạo cơ hội cho HS tự quản lý quá trình học tập, tìm tòi thông tin, HS tự đưa ra những quyết định, chủ động hoàn tất các phần công việc của DA, hợp tác với bạn cùng nhóm và xây dựng kiến thức.

- Đảm bảo tính thực tiễn địa phương và thể hiện vấn đề xã hội quan tâm: DA học tập cần liên quan đến những vấn đề thực tế trong cộng đồng và xã hội, giúp HS thấy giá trị của kiến thức trong cuộc sống hàng ngày.

- Tích hợp công nghệ thông tin: Công nghệ thông tin không chỉ được sử dụng để tìm kiếm thông tin hoặc tạo sản phẩm, mà còn giúp HS lưu trữ, phân tích và xử lý dữ liệu hiệu quả.

- Xây dựng kế hoạch đánh giá thường xuyên và liên tục: GV cần thiết kế các công cụ đánh giá quá trình và tổng thể, và thực hiện đánh giá liên tục trong suốt quá trình thực hiện DA. GV cần công nhận và khuyến khích sản phẩm DA của HS, đồng thời thúc đẩy các em chủ động và hợp tác trong quá trình học tập.

2.2. Quy trình xây dựng và tổ chức DHTDA nhằm

PTNLVDKT, KNĐH

Vận dụng phương pháp DHTDA trong dạy học TN&XH lớp 2 nhằm PTNLVDKT, KNĐH cho HS gồm các bước sau:

Bước 1: Chọn đề tài và xác định mục đích của DA

- Giới thiệu DA, gây tò mò, hứng thú cho HS.

- Hướng dẫn HS xác định tên và mục tiêu của tiểu DA.

- Hướng dẫn HS xác định kiến thức liên quan đến DA.

- Giới thiệu, cung cấp nguồn tài liệu tham khảo cho HS.

Bước 2: Xây dựng đề cương, kế hoạch thực hiện

- Theo dõi và kiểm tra nguồn thông tin của HS (thông qua sách giáo khoa, tài liệu tham khảo, internet,...) trong quá trình xử lý và đề xuất cách thực hiện.

- Hỗ trợ và đưa ra gợi ý cho HS để hoàn thiện kế hoạch thực hiện DA.

Bước 3: Thực hiện DA

- Theo dõi, tư vấn, hỗ trợ HS khi cần thiết, khi HS gặp khó khăn.

- Kiểm tra về tiến độ thực hiện DA, về sản phẩm DA của các nhóm HS.

- Tổ chức cho HS báo cáo về sản phẩm của DA.

Bước 4: Đánh giá DA

- Hướng dẫn HS thực hiện đánh giá lẫn nhau về sản phẩm của DA.

- Đánh giá định lượng dựa trên bảng kiểm quan sát của GV và bài thuyết trình sản phẩm của DA.

- Nhận xét, hỗ trợ HS điều chỉnh và rút kinh nghiệm.

Bảng 2.1. Các bước DHTDA với các biểu hiện của NLVDKT, KNĐH

Các bước DHTDA	Biểu hiện của NLVDKT, KNĐH qua DHTDA
Bước 1: Chọn đề tài và xác định mục đích của DA	- Nhận biết vấn đề thực tế của DA - Xác định kiến thức liên quan đến DA
Bước 2: Xây dựng đề cương, kế hoạch thực hiện	- Tìm hiểu, khám phá kiến thức về DA - Sắp xếp kiến thức một cách hợp lý, xây dựng giả thuyết khoa học
Bước 3: Thực hiện DA	- Tiến hành thực hiện giải quyết DA - Hoàn thiện sản phẩm của DA
Bước 4: Đánh giá DA	- Đánh giá và tổng kết vấn đề của DA - Vận dụng kiến thức và kinh nghiệm vào tình huống mới.

2.3. Ví dụ về DA học tập được sử dụng để PTNLVDKTKN cho HS trong dạy học môn TN&XH lớp 2

2.3.1. Tên DA: Bảo vệ môi trường sống của thực vật và động vật – Vai trò và hành động của chúng ta.

Xác định các tiêu DA:

- *Tiêu DA 1*: Tìm hiểu, phân loại các hoạt động của con người làm thay đổi môi trường sống của thực vật và động vật.

- *Tiêu DA 2*: Sự cần thiết của việc bảo vệ môi trường sống của thực vật và động vật.

- *Tiêu DA 3*: Những việc có thể làm để bảo vệ môi trường sống của thực vật và động vật.

Dự kiến sản phẩm:

- Bài thuyết trình trên giấy A0.

- Bảng so sánh, phân tích.

- Bộ sưu tập tranh vẽ về môi trường sống của thực vật và động vật bị ô nhiễm, đe dọa, hay tàn phá.

- Một tiết mục văn nghệ về bảo vệ môi trường sống của thực vật, động vật.

2.3.2. Tiến trình dạy học

- Giới thiệu DA: GV giới thiệu DA thông qua trò chơi “Đường về nhà” (HS đưa các loài cây, con vật về đúng với môi trường sống của chúng). Qua trò chơi trên, GV dẫn dắt giới thiệu DA:

“Như các em thấy, mỗi sinh vật đều cần một môi trường sống phù hợp. Tuy nhiên, môi trường sống của các sinh vật hiện nay đang đối diện với nhiều vấn đề nghiêm trọng, đặc biệt là ô nhiễm. Động vật và thực vật hiện đang phải đối mặt với tình trạng môi trường sống bị đe dọa, ô nhiễm và mất môi trường sống tự nhiên. Điều này ảnh hưởng lớn đến sự đa dạng sinh học và ảnh hưởng tiêu cực tới hệ sinh thái.

Để tạo ra những tác động tích cực và mang lại sự thay đổi cho môi trường, chúng ta sẽ cùng nhau tìm hiểu về môi trường sống của động vật và thực vật, tìm hiểu xem một số hoạt động của con người đã ảnh hưởng đến môi trường sống của thực vật và động vật như thế nào, tìm cách để bảo vệ, duy trì và phục hồi môi trường sống của chúng. Chúng ta sẽ tìm kiếm giải pháp, cách thức để giảm thiểu tác động của ô nhiễm và hạn chế những hiểm họa đang đe dọa môi trường sống của động vật và thực vật.

Là một nhà môi trường học tương lai, các em hãy cùng nhau tìm hiểu tình hình hiện tại và tìm ra những cách giúp bảo vệ môi trường sống của động vật và thực vật nhé!” Top of Form

- *Hoạt động 1*: Chọn đề tài và xác định mục đích của DA (20 phút)

+ Bắt đầu bằng việc cho HS chơi trò chơi, dẫn dắt giới thiệu về DA, sau đó quan sát và thảo luận về các hình ảnh liên quan đến hoạt động của con người làm thay đổi môi trường sống của thực vật và động vật.

+ Thảo luận để xác định rõ các VD cần giải quyết của DA, trình bày lên giấy A0 và đính lên bảng.

+ Mỗi nhóm sẽ lựa chọn các tiêu DA của mình và xác định những công việc cụ thể mà nhóm cần thực hiện.

Hoạt động 2: Xây dựng đề cương, kế hoạch thực hiện (25 phút): Xác định cụ thể các mục tiêu cần đạt, VD cần giải quyết của các tiêu DA:

+ Hướng dẫn cách thức tìm kiếm thông tin cho DA.

+ Đề xuất các giải pháp tối ưu.

+ Dự kiến về phương tiện, thời gian và kinh phí thực hiện một cách hiệu quả, hợp lí.

- *Hoạt động 3: Thực hiện DA (thực hiện ngoài giờ lên lớp)*

+ Thực hiện phương án giải quyết cho tiêu DA.

+ Hoàn thiện sản phẩm của DA theo kế hoạch đã đề ra.

- *Hoạt động 4: Đánh giá DA (2 tiết trên lớp)*

+ Các nhóm báo cáo kết quả thực hiện DA.

+ Rút kinh nghiệm để thực hiện các DA tiếp theo.

3. Kết luận

Kết quả của thực nghiệm sư phạm đã cho thấy rằng, quy trình tổ DHTDA nhằm PTNL VDKT, KNĐH trong môn TN&XH ở lớp 2 như đề xuất là hoàn toàn khả thi. Nội dung, quy trình, và các DA dạy học TN&XH cho HS lớp 2 được đề xuất trong luận văn đảm bảo tính phù hợp và thực tế khi vận dụng trong quá trình giảng dạy. Những DA học tập đã mang lại kết quả tích cực trong quá trình dạy học, góp phần quan trọng vào việc PTNL VDKT, KNĐH cho HS.

Tài liệu tham khảo

[1]. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018). *Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26/12/2018 về Chương trình Giáo dục phổ thông - Chương trình tổng thể*, Hà Nội.

[2]. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018). *Chương trình Giáo dục phổ thông môn Tự nhiên và Xã hội*, Hà Nội.

[3]. Nguyễn Thị Thu Hằng, Phan Thị Thanh Hội (2018). Đánh giá năng lực vận dụng kiến thức vào thực tiễn của HS trong dạy học phần *Sinh học vi sinh học vi sinh vật – Sinh học 10*. Tạp chí Giáo dục, 432, 52-56.

[4]. Nguyễn Văn Cường, Nguyễn Thị Diệu Thảo (2004). *Dạy học theo DA - một phương pháp có chức năng kép trong đào tạo giáo viên*, Tạp chí Giáo dục, 80.

[5]. Trịnh Văn Biều (2011). *Dạy học DA - Từ lí luận đến thực tiễn*, Tạp chí Khoa học ĐHSPTP HCM, 28.